

İMSAK VAKTİ TESPİTİNDE FECR-İ KÂZİB (ZODYAK IŞIĞI)'IN ve FECR-İ SADIK'IN, YATSI VAKTİNDE KIZILLIK ZAMANININ BİLİMSEL OLARAK TESBİTİ

Doç.Dr. H.Murat KUMBASAR
İslam Hukuku ABD
Atatürk Üniv. İlahiyat Fakültesi
kumbasar@atauni.edu.tr

Rufai ÇINAR
Jeofizik Müh. Odası
Doğu Anadolu Bölge Bşk.
errufai@gmail.com

Düzenleme Tarihi: 12.06.2019

ÖZET: İslam dinin önemli şartların birisi, hatta olmazsa olmazı beş vakit namazdır. Namazında şartlarından birisi vakittir. Bu yüzden vaktin dışında kılınan namaz kabul değildir. Bu da Vakit girmeden Namazın kılınmayacağı gibi, vakit çıktıktan sonrada namaz kılınmaz. Günümüzde İslam âleminde özellikle İmsak, Yatsı vaktinde (Başlangıç ve Bitişi) tartışmalar ve farklılıklar olduğu görülmektedir.

Günümüzde özellikle Ramazan ayında imsak'la birlikte Fecr-i Kâzib başlangıcında okunan ezanla kılınan sabah namazı ve geç kılınan (Yatsı ezanına 30 dk kala) akşam namazı vakit çıktığı için caiz değildir.

THE SCIENTIFIC DETERMINATION OF FECR-I KAZİB (ZODIAC) IN İMSAK TIME AND THE REDNESS TIME AT THE TIME OF İSHA

ABSTRACT: One of the important conditions of Islamic religion, even without a prayer is five times. One of the conditions is prayer in prayer. So it is not accepted prayers made out of time. This prayer can not be done without entering the time, after the time can not be prayed. Today, there are debates and differences in the Islamic world, especially in the time of İmsak and isha.

Especially in the month of Ramadan, the morning prayer and the late prayer (30 min remaining by the call to prayer), which was read at the beginning of Fecr-i Kazib, was not permissible for the evening prayer.

GİRİŞ

İslam dinin önemli şartların birisi, hatta olmazsa olmazı beş vakit namazdır. Namazında şartlarından birisi vakittir. Rabbimiz Nisa 103 Ayetinde şöyle buyurmaktadır

فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَفُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا Nisa,103

"Namazı kıldınız mı, gerek ayakta, gerek otururken ve gerek yan yatarak hep Allah'ı anın. Güvene kavuştunuz mu namazı tam olarak kılın. Çünkü namaz, **mü'minlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır**".¹

1.İmsak vakti Tartışması.

Günümüzde İslam âleminde İmsak ve Yatsı vaktinde farklılıklar ve tartışmalar ve olduğu görülmektedir. Bunu da sebebi bir kısım Müslümanların imsak gözleminde çıplak gözle yapılan gözlemi, bir kısım Müslümanların da fotoğraf makinasını, baz almasından kaynaklanmasındır. Ancak Renkli fotoğraf makinelerinin çıkmasından sonra insan gözünün çalışma prensibine uymayan Pozlama (gelen ışığı biriktirme) yapılarak çekilen resimlerden dolayı bizi yanıltmaktadır. Altta Üç aylar başlangıcında pozlama ile çekilen resim ince hilali dolunay gibi göstermektedir.

¹ Diyanet İşleri Başkanlığı Meali

Pozlama ince bir Hilali Dolunay gibi gösteriyor

İslamiyet'in ve Namazın farz olmasından, Fotoğraf makinası (Renkli Fotoğraf) keşfedilinceye kadar bu gözlemler ayet ve hadiste belirtildiği gibi insan gözüyle yapılmaktaydı. İnsanlar ışık kirliliği de olmadığı için bulunduğu yerden sabahleyin doğu ufkuna doğru Hadiste belirtildiği gibi önce ufkun dikine çıkıp ve sonradan kaybolan Fecr-i Kâzib'i (Yalancı fecr) ve ardından ufka yatay olarak gelişen Fecri Sadık'ı gözlemledikten sonra eğer oruçsa oruca başlar ve sabah namazlarını kırlardı.

İbn Abbâs (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, şöyle Rasûlullah (s.a.s) şöyle buyurdu: "Cibril (a.s), Kâbe'nin yanında bana iki kez imam oldu. İlk seferinde, güneş batıya kayıp gölgesi takunya tasması kadarken öğle namazını, sonra her şeyin gölgesi kendi boyu kadar (Asr-ı Evvel) olunca ikindi namazını; sonra güneşin battığı ve oruçlunun orucunu açtığı zaman akşam namazını; **Şafak kayb olduğu zaman ise yatsı namazını, aydınlığın yeni başlayıp oruçluya yeme içmenin haram olduğu vakitte sabah namazını kıldırması**. İkinci seferinde, her şeyin gölgesi kendi boyu kadar olunca yani bir önceki seferde ikindiyi kıldırıldığı vakitte öğle namazını; sonra her şeyin gölgesi kendisinin iki katı olunca (Asr-i Sani) ikindi namazını; akşam namazını yine önceki vaktinde kıldı sonra **gecenin üçte biri geçince de yatsı namazını**, sonra ortalık ağarınca da sabah namazını kıldırıldı. Sonra da bana dönüp şöyle dedi: Ey Muhammed bu iki vakit arasında namaz kılma genişliği ve serbestliği senden önceki Peygamberlere tanınan vakitler gibi olup sana da bu iki vakit arasında namaz kılabilmen mümkün olmuştur."²

Fecir kelimesi Arapçada "yarılma, açılma, fışkırma " gibi anlamlar içermektedir. Türkçede ise tan yeri ağarması ve şafak olarak geçmektedir"³

Ayrıca Muvatta'da geçen Bir sahabenin gelerek sabah namazı vaktini sorması üzerine şu hadis geçmektedir. Bana Yahya, Malik'ten, Zeyd bin Eslem'den anlattı. Ata bin Yesar şöyle dedi: "Rasulullah

²Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 202; Tirmizî, *Salat*, 1; EbûDâvud, *Salât* 2; Abdürrezzâk, *el-Musannef*, I, 531; İbn Huzeyme, *Sahîh*, I, 168; Tahâvî, *Şerhume'âni'l-âsâr*, I, 146; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, X, 309; Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 306; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 535, 554

³ İbrahim Mustafa ve arkadaşları *el-Mucemu'l-Vesit*, 2-674.

(s.a.s)'e bir adam geldi. Ona **sabah namazının vaktini** sordu. Rasulullah (s.a.s) sustu. Ertesi gün olunca sabah namazını **Safak Söktüğü** zaman kıldı, Sonra ertesi gün sabah namazını ortalık ağardıktan sonra kıldı. Sonra namaz vaktini soran nerede dedi. Adam: buradayım ya Resulallah dedi. O da işte: bu iki vaktin arasında dedi.”⁴

Peygamberimizin verdiği cevapta açıkça **Şafak vakti sabah namaz** başlangıcı olduğunu göstermektedir

Ancak Bu hadiste Sabah namazı insanların yanılacağı Fecr-i Kazib den bahsedilmemiştir. Peygamber (s.a.s) başka bir hadisinde çok önemli gördüğü ve ümmetin de yanılacağı endişesiyle açıkça Fecr-i Kâzib ve Fecri Sadık' ayrımını net bir şekilde şu hadisle ortaya koymaktadır.

İmsak vaktinin kırmızı fecrin doğuşu ile başlayacağı, dolayısıyla fecrin kırmızılığının ortaya çıkışına kadar yeme içmeye devam edileceği görüşü, “*Yiyiniz, içiniz, yukarıya doğru yükselerek parlayan (yalancı fecir) sizi aldatmasın (yemenize engel olmasın) **kırmızılık doğuncaya** (fecr-i sâdik) kadar yiyiniz, içiniz*”.⁵ hadisine dayanmaktadır. Tirmizî hadisin, hasen garip olduğunu söyledikten sonra, ehl-i ilim arasında amelin buna göre olduğunu ve bu görüşün ehl-i ilmin tamamının görüşü olduğunu ifade etmektedir.

Burada bahsedilen Fecr-i Kazib'in bu günkü bilimsel ismi “Zodyak” ışığı olarak geçmektedir. Günümüzdeki Astronomi bilimi Zodyak ışığını şu şekilde tarif etmektedir.

1-1 Zodyak ışığı: sabah güneş doğmadan önce veya akşam battıktan hemen sonra, ufukta Güneş'in yakınından gökyüzüne doğru yükselen, hemen hemen üçgen şeklindeki sönük ışıktır. En güzel gözükteği zamanlar ilkbahar ve sonbahar aylarıdır çünkü o aylarda ekliptik denilen tutulma düzlemi ufka dik olur. Güneş ışınlarının tutulma düzlemindeki tozlardan saçılması sonucu oluşur ve o kadar sönüktür ki Ay ışığı veya ışık kirliliği varsa görünmesi çok zordur. Sabah şafak sökmeden önce görülüp şafaktan önce kaybolduğu için **yalancı şafak** olarak da adlandırılmaktadır. Ekvator ve yakın bölgelerde tüm yıl boyunca sabah ve akşam görünür. Ancak ekvatorun uzaklaştıkça Kuzey ve Güney Yarımküre 'de farklı zamanlarda görülür. Kuzey Yarımküre 'de en güzel görüldüğü zaman bahar ekinoksunda yani 20 Mart zamanında gün batımından 1 saat sonra batı ufkunda gökyüzündeki kızılık kaybolduktan hemen sonra görülebilir. Güney Yarımküre'de ise güz ekinoksu yani 23 Eylül'de gerçek şafak doğmadan 1 saat öncesine kadar görülebilir.

Başka bir deyişle **Güneş doğmadan 80 dk ile 120 dk** öncesine kadar görülebilir. Güneş doğmadan önce ilk görülen astronomik alacakaranlık (**Güneş ufkun altında -18°-12°) arasında** görülebilmektedir. Ancak gözlemcinin bulunduğu şehir veya kasabanın ışıklarından uzaklaşması gerekir. Ay ışığının olmadığı zamanlarda görülebilir.⁶

Görüldüğü gibi dinimizdeki ismi Fecr-i Kâzib (Yalancı Fecr), Bilimsel adı ise Yalancı Şafak birbiriyle örtüşmektedir. Günümüzdeki İslam Âlimleri de Fecri kâzib'in Zodyak ışığı olduğu konusunda hem fikirdirler. Bu konuda bir ihtilaf bulunmamaktadır. wikipedia, Cornel üniversitesi ve earthsky.org kaynaklarına göre Zodyak ışığının gün doğumundan (Yazın) **80 ila 120 dk** önce görüleceği ve daha bilimsel ifadeyle kesin olarak Güneş ufkun altında **-18°-12° arasında görüleceği** belirtilmiştir.

Oysaki günümüzdeki birçok İslam ülkesinde Sabah ezanı (İmsak, fecr-i sadık) Güneş ufkun altında -18° de iken okunmaktadır. hatta Mısır, S.Arabistan gibi bazı İslam ülkeleri fecri kâzib başlangıcı olan **-18° daha altını baz almaktadırlar ki, buda** bilimsel bir tezat teşkil etmektedir. Bu uygulama Fıkhi açıdan imsak ve yatısı namazında sorun teşkil etmektedir.

⁴ Muvatta 1.cilt Hadis No:3

⁵Tirmizî, Savm 15; EbûDâvud, Savm 17; İbnHuzeyme, *Sahîh*, III, 231; Tahâvî, *Şerhume'âni'l-âsâr*, II, 54; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, VIII, 336; Dârakutnî, *Sünen*, III, 117.

⁶ Earthsky.org, Wikipedia Zodyak Işığı nedir ve Cornel Üniversitesi

1-2 Fecr-i Kâzib ve Fecr-i Sadık Arasındaki Farklar:

-Fecri kâzib ufka dikey olarak çıkar (üçgen) piramit şeklindedir Fecri sadık ise yatay olur. İnce bant olarak çıkar, zamanla kalınlaşır ve ufka yayılır.

-Fecri kâzib ilk doğduğunda parlaktır zamanla solar kaybolur. Fecri sadık ise ilk doğduğunda soluktur zamanla ışığı artar.

-Fecri kâzib ufukta daha geniş ve parlak, ufuktan yükseldikçe parlaklığı azalır ve daralır. Fecri sadık ise ufka bitişiktir.

- Fecri kâzib ile fecri sadığın ufuktaki yerleri farklıdır. Yazın Fecri kazib doğudan fecri sadık ise Kuzey doğudan doğar ve kızılıkla başlar. Alttâ Ürdün ün. derlenmiş fecri kâzib resimleri görülmektedir.

Ülkemizde ve bazı İslam ülkesinde Ramazanda okunan imsak ezanından hemen sonra kılınan sabah namazı vakit girmeden kılındığı için Nisa-103 ayetin hükmüne göre namaz caiz değildir.

Hiz. Peygamber, İbn Ümmü Mektûm'un fecir vaktinde okuduğu ezandan önce Bilâl-i Habeşî'nin uyarı maksadıyla okuduğu ezanı kastederek, "Bilâl'in ezanı hiçbirinizi sahur yemeğinden alıkoymasın; çünkü Bilâl henüz gece iken ezan okur. Onun bu ezanı sizden ibadette bulunana (teheccüt namazı kılana) haber vermek, uykuda olanı da uyandırmak içindir" dedikten sonra fecir vaktinin iyice anlaşılması için **parmaklarını yukarıya kaldırıp aşağıya diker ve, "Fecir beyazlığın böyle açığa çıkması değildir, tâ ki şöyle olmayınca" der. Bunu söylerken de şahadet ve orta parmağını üst üste bindirip sağa sola uzatarak izah etmiştir.**⁷

⁷Buhârî, "Ezân", 13; Müslim, "Şiyâm", 38; Ebû Dâvûd, "Şavm", 17 ; Bkz: Çiçek Yakup Fecir maddesi Diyanet İslam Ansiklopedisi (12/286-287)

1-3 Astronomik olarak Güneş Doğuş ve Batışında gerçekleşen tanlar ve açıları

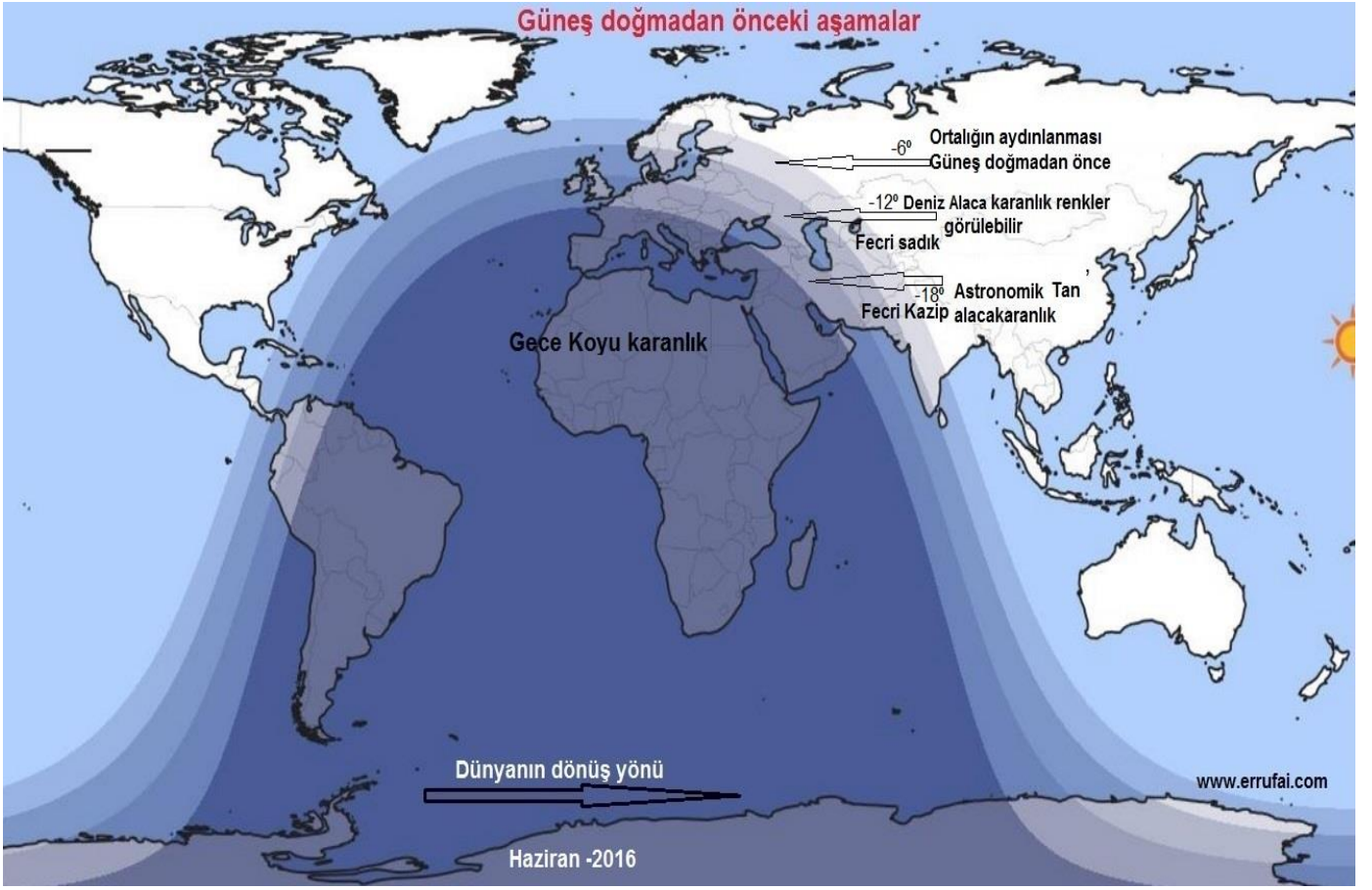

Ek-1: Güneşin ufkun altındaki derecesi ve tanların oluşma zamanı

Zaten Din İşleri Yüksek Kurulunun **Haziran-2006** kararında da yazıldığı gibi " İلمي verilere göre Fec'r ve şafak kıvıllığı astronomik tan -18° ve denizcilik tan (-12°) arasında gerçekleşmektedir."

Bu uygulamaya örnek olarak: Fransada'ki UOIF cemaati (Malikiler) şafak başlangıcı olan -12° yi, Kuzey Amerika'daki İslam cemaati de -15° yi baz almaktadır. ⁸

⁸ <http://www.uoif-online.com/> ve <http://www.isna.net/>

2- Fecri Sadık Gözlemleri (Uzunahmet/Erzurum - Haymana/Ankara)

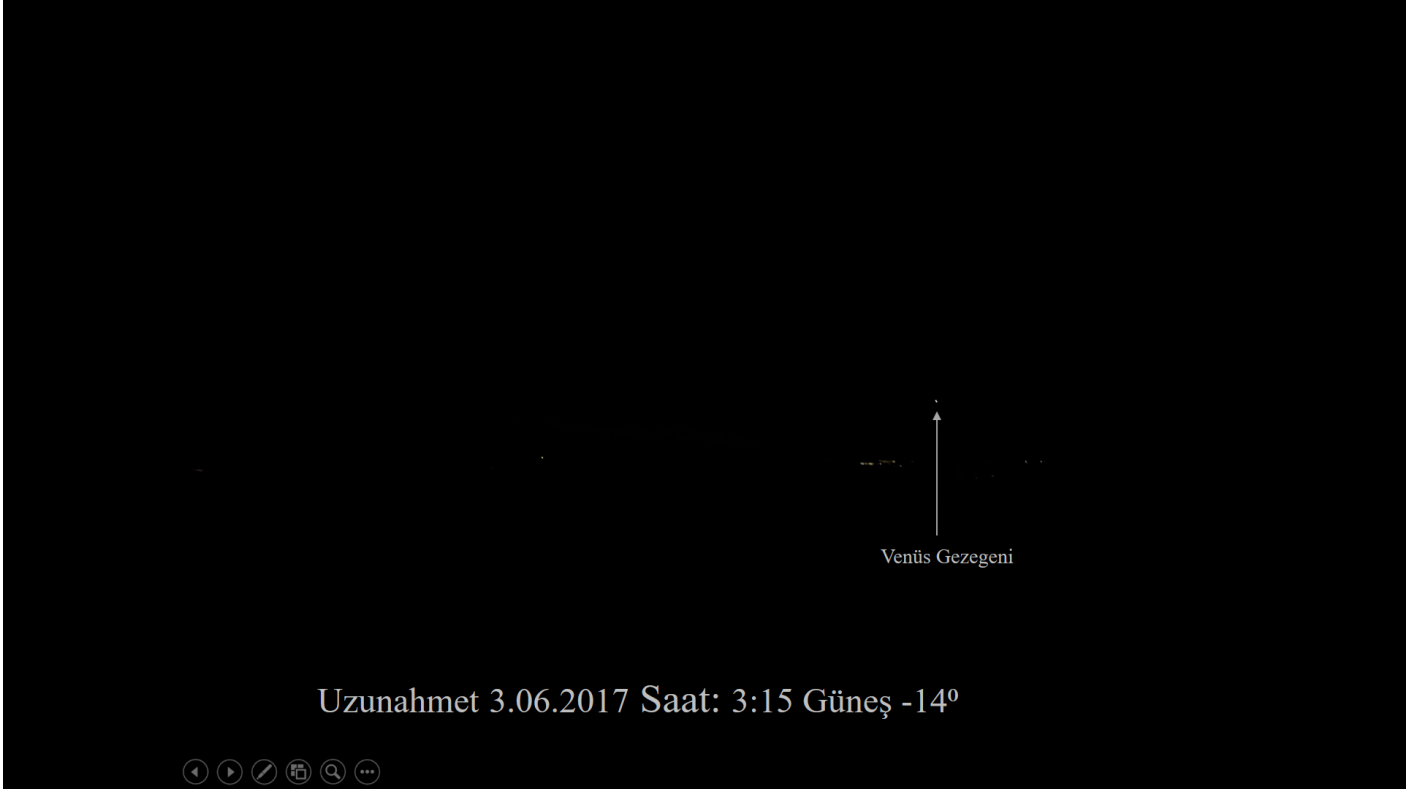
3 Haziran 2017 Erzurum Uzunahmet İmsak Gözlemi

Diyanet imsak 02:46 başladı ama ortalık hala karanlık

Venüs Gezegeni

Uzunahmet/Erzm 3.06.2017 Saat: 3:00 Güneş -16°

Bilimsel olarak Şafağın (imsak) neden kızılıkla başladığını dünyaca ünlü **Cosmos** belgeselinden aşağıdaki linkten izleyebilirsiniz.⁹

---

⁹<https://www.errufai.com/media/Cosmos-Safak-Dogusu.mp4>

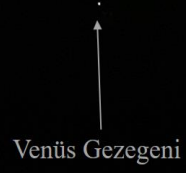
İmsak anı- Ezandan 47 dk sonra

Uzunahmet / Erzm Saat: 3:33- Güneş -12° de Bakara-187
Ayet mealinde geçen Beyaz iplik-Siyah iplikten ayrılma zamanı.

Uzunahmet Saat: 3:35 Güneş-12°

19-Ekim-2017 Haymana/Ank İmsak Gözlemi

Ezan saati 05:34

Saat 05:58 Güneş-14^ode zifiri karanlık

Saat 06:00 Güneş-13^ode ortam karanlık

Saat 06:01 Güneş-13^ode ortam karanlık

Saat 06:02 Güneş-13°de ortam karanlık

Saat 06:04 Güneş-12.5°de ilk ışıklar

Saat 06:05 Güneş-12°de imsak anı

Saat 06:06 Güneş-12°de imsak anı

Güneş-18° de Ortam Zifiri Karanlık

Diyabetin 5 sn. pozlama ile çekip ancak kontrast ayarını değiştirerek foton (ışın tanecik) ları görebildiği ve ışınların ufka dik yükseldiği imsak zamanı!!!

Şekil 1 SUNİ İMSAK

Üstteki resimde zifiri karanlıkta 5 sn pozlama ile alınan ayrıca kontrast ayarıyla oynanan resimde bile ufuk belli değildir. **Ayet ve hadisteki tanıma uymamaktadır.**

Bakara suresi 187. ayette «... Fecrin beyaz ipliği siyah iplikten sizce seçilinceye kadar yiye, için sonrada ertesi geceye kadar orucu tam tutun/tamamlayın" Buyrulmaktadır. (Elmalılı Hamdi YAZIR) Ama peygamber efendimiz iplik örneğinden gece ile gündüzün kastedildiğini açıklamıştır. Adiy b. Hâtim (ö. 60/680'den sonra) (r.a.)'dan şöyle dediği nakledilmiştir:

"Yukarıdaki ayet inince, bir siyah, diğeri beyaz iki tane ip alıp, bunları yastığının altına koydum. Sahurda bunlara bakıyor, birbirinden ayırt edilecek kadar tan yeri ağarınca yemeği içmeyi bırakıyordum. Sabah olunca; Rasulullah (s.a.v)'a gidip yaptığım şeyi ona haber verdim O, şöyle buyurdu: "Senin yastığın ne kadar da büyükmüş! Ayette kastedilen, gündüzün beyazlığı ve gecenin siyahlığıdır. Bunları bir yastığın altına nasıl sığdırırsın!"¹⁰

Not: Dokuz ayrı köyde yapılan imsak ve Yatsı kızıllığı gözlemi hep bir birini teyid etmektedir.(Makale olduğu için hepsinin resimleri alınmamıştır) ve hepsinde de şafak(imsak) ilk kızıllık güneş ufku altında **-12.5° de başlayıp ve yine -12.5° de kaybolmaktadır.**

Peki, hatalı olan yalnızca imsak vaktimidir. Yatsı vaktine bir bakalım.

3. Yatsı Vakti Başlangıç ve Bitimi

Yukarıda da bahsedildiği gibi aynı durum ve tartışma Yatsı Namazının girişi ve bitişinde de mevcuttur.

¹⁰Buhârî, Savm,16

Yatsı vaktinin başı ve sonu ne zamandır: Ehli Sünnet ve diğer mezheplerin çoğunluk görüşüne göre yatsı vakti için kızılığın kaybolması esas alınmasına rağmen Diyanet teşkilatı tarafından kızılıktan sonra gelen beyazlığın kaybolması esas alınmaktadır. Bu yüzden yatsı vakti ort 30 dk gecikmektedir. Buda geç kılınan akşam namazını riske sokmaktadır!. Oysaki Ömer Nasuhi Bilmen İslam ilmi hali ve Diyanet islam ilmi hali kitabında yatsı vakti için **İmam-ı Azam hariç (Şafii Maliki ve Hanbeli) üç mezhep imamının gün batımından sonra kızılığın kaybolduğu zamanı** baz aldığını İmamı azamın da böyle bir görüşü olmakla beraber ama beyazlığı tercih ettiğini ve **İmam'ı Azamın içtihat sahibi iki büyük talebesi imam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed'in de kızılığın kaybolma vaktini baz aldığını** ve sahabelerden **Hız. Ömer ve Hız. Ali efendimizde** Yatsı vakti için Kızılığın kaybolma zamanını baz aldıklarını yazmaktadır. Hız Ali efendimiz ki çocuk yaştan beri Peygamber(s.a.v) Efendimizin yanında yetişmiş peygamberimizin "Ben ilmin şehriyim Ali ise onun kapısıdır ilim isteyen kapıya gelsin hadisine mazhar olmuş üç halife döneminde de Kudât (Kadıların başkanı) olarak görev yapmış ilim deryası bu zat'da kızılığın kaybolmasını baz almıştır.¹¹

Yatsının son vakti: Hanefi mezhebinin ilk kayıtlarından olan **İmam Muhammed'in el-Asl** isimli eserin Namaz vakti bölümünde "**Yatsının ilk vakti Şafağın (Kızılığın) kaybolmasından başlayıp sonu ise gece yarısına kadardır. Yatsıyı gece yarısından sonraya bırakmak mekruhtur**".¹² Gece yarısı ise güneş batışı ve gün doğuşunun tam ortası olup Zeval vaktinin 12 saat sonrasındır. Her il, ilçe ve köy için www.errufai.com.Aylik-Namaz-Vakitleri.html/ Namaz vakitleri hesaplama bölümünde gösterilmiştir.

İsra-78 Ayet mealinde de Yüce Rabbimiz" Güneşin zevalden (Batıya kaymasından) **gecenin karanlığı bastırincaya kadar** (Belli Vakitlerde) Namazı kıl. Birde sabah namazını kıl çünkü o şahitlidir" buyurmaktadır. (Diyanet meali) Oysaki bugünkü yatsı ezanı Astronomik olarak gecenin karanlığı bastırmadan 6-8 dk önce okunmaktadır.

Bu Ayette de **yatsı efdal vaktinin (ilk vakitte) gecenin karanlığı bastırmadan önce kılınmasının** esas olduğu görülmektedir.

Yatsı namazını vaktini detaylı belirleyen Ebu Hureyre'den rivayet edilen hadise göre;

Rasûlullah (s.a.s) şöyle buyurdu: "Namaz vakitlerinin ilk ve son vakitleri vardır. Öğle namazının ilk vakti güneşin batıya kaymasından başlayıp ikindi vaktinin girişine kadardır, İkinci namazının ilk vakti bu vaktin girişinden başlayıp sonu güneşin sarardığı zamandır, Akşam namazının ilk vakti güneşin battığı zaman sonu ise ufukta kızılığın kaybolduğu zamandır, **yatsı namazının ilk vakti ufuktaki kızılığın kaybolduğu vakit başlayıp sonu gece yarısına kadardır.** Sabah namazının ilk vakti fecrin ağarmaya başladığı zamandan güneşin doğacağı zamana kadardır.¹³

Görüldüğü gibi Tirmiziden rivayet edilen hadise göre Sabah namazı vakti (Fecri sadık'ın) kızılıkla başladığı gibi, Ebu Hureyre'den rivayet edilen hadise göre Yatsı namazıda kızılığın(Şafağın) kaybolmasıyla başladığı ve son vakit olarak gece yarısını işaret etmektedir.

Cebrail (a.s) Peygamber efendimize iki günlüğüne namaz kıldıracağı hadise göre Yatsı vaktinin girişi olarak şafağı işaret etmiş ve şafağın bazı alimler tarafından tartışması yapılmaktadır. Oysaki İbn Ömerden rivayet edilen hadiste Şafağın kızılık olduğu açıkça rivayet edilmektedir.

¹¹el-Cami'us-Sağir, 1/415,Sevaiku'l-Muhrika 73; Tehzibu't-Tehzib 6/320, Müstedrek-i Hakim 3/126.

¹²Serahsî, Şemsüddin, el-Mebsût, Mısır 1324/1906, c. I, s. 259

¹³Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XII, 94; Tirmizî, *Salat*, I; Dâraikutnî, *Sünen*, I, 492; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 552.

Peygamber (s.a.s) “Şafak kızılıktır”¹⁴buyurmaktadır. Bu hadis şafağın ne olduğunu açıkça tanımlamaktadır. Yine başka bir hadiste de;

Süleyman b. Büreyde (r.a.)’in babasından rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.s)’a bir adam gelerek: “Namaz vakitlerini” sordu. Rasûlullah (s.a.s) da: “Bizimle beraber kal öğrenirsin” buyurdular. Sabah namazı vakti gelince Bilâl’e emretti fecir doğunca ezan okudu sonra tekrar emretti güneş batıya kayınca öğle ezanını okudu ve öğle namazını kıldı, sonra emretti ezan okundu güneş bembeyaz ve yüksekte iken ikindi namazını kıldı, sonra güneş batıda kaybolunca akşam namazı için ezan okunmasını emretti, sonra **ufuktaki kızılık kaybolunca yatsı namazının ezanı için emretti**. Ertesi gün yine Bilâl’e emretti, ortalığın ağarmasına kadar sabah namazını geciktirdi, sonra havanın serinlemesine kadar bekleyerek öğleyi serinlikte kıldı, sonra güneşin son parlaklığı vaktine kadar ikindiye geciktirdi sonra emrederek akşam namazını şafağın kaybolacağı vakitte kıldı sonra yatsı için gecenin üçte birinde emretti ve yatsı namazı kılınmış oldu, sonra namaz vakitlerini soran nerede buyurdu o adam da benim dedi. “Namazların vakitleri bu iki zaman arasındadır buyurdular¹⁵

Görüldüğü gibi bu hadiste de yatsı vaktinin girişi için **kızılık** kaybolması esas alınmıştır. Yatsı vaktini bitimi içinde İbn Abbastan ve Süleyman b. Büreydeden rivayet edilen hadise göre gecenin 1/3 baz alınmaktadır. Peki, gecenin 1/3 ne zamandır. Malum olduğu üzere Araplardaki gün kavramı Güneş batınca Gece başlamakta ve sabah fecir(şafak) doğunca gece bitmektedir. Gecenin başlangıcının gün batımı olduğunu Bakara süresi 187 Ayeti kerimesinden anlıyoruz.

حَتَّىٰ يَبِيَّتَ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتَمُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ لَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ
تَلْكَحُدُوا لِلَّهِ فَلَا تَقْرُبُوا هَٰكَذَا كَيْبُنَا لَهُ أَيَاتٍ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

“ ...ta Şafağın aydınlığı gecenin karanlığından ayırt edilinceye (tan yeri ağarınca) kadar yiyin, için. Sonra da ertesi geceye kadar orucu tam tutun...”

Bu ayeti kerimeden de anlaşıldığı gibi gece nin 1/3 hesaplanırken Gün batımı ile Şafak (Fecr) doğuşu arasındaki süreyi üçe bölüp çıkan sonucu gün batımına eklediğimiz zaman gecenin 1/3 bulmuş oluruz. Buda Türkiye enlemlerinde ortalama 22:00-23:00 arasına tekabül etmektedir. Günümüze kadar gelen kırsal kesimdeki insanların çalışmasını düşündüğümüz zaman bu vakit yatsının kılınıp yatıldığı vakit olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹⁴Dârekutnî Sünen,Salat 12;Beyhaki,es-Sünenü'l -Kübra 1/373(H.no:1814)

¹⁵Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXXVIII, 50; Müslim, Salât 176, 177; Tirmizî, Salat, 1 (Tirmizî: Bu hadis hasengarib sahihtir), Nesâî, Mevâkî, 11; İbnMâce, Salât 1; İbnHuzeyme, *Sahîh*, I, 166; Tahâvî, *Şerhume'âni'l-âsâr*, I, 148.

2 Temmuz 2017 Erzurum Sivişli Tabya'da Yatsı Kızılılık Gözlemleri

Saat 20:45 Güneş -10°
2 Temmuz 2017 Sivişli Tabya/Erzurum

Saat 20:54 Güneş -11°
2 Temmuz 2017 Sivişli Tabya/Erzurum

Saat 21:00 Güneş -12°

2 Temmuz 2017 Yer: Sivişli Tabya/ Erzurum

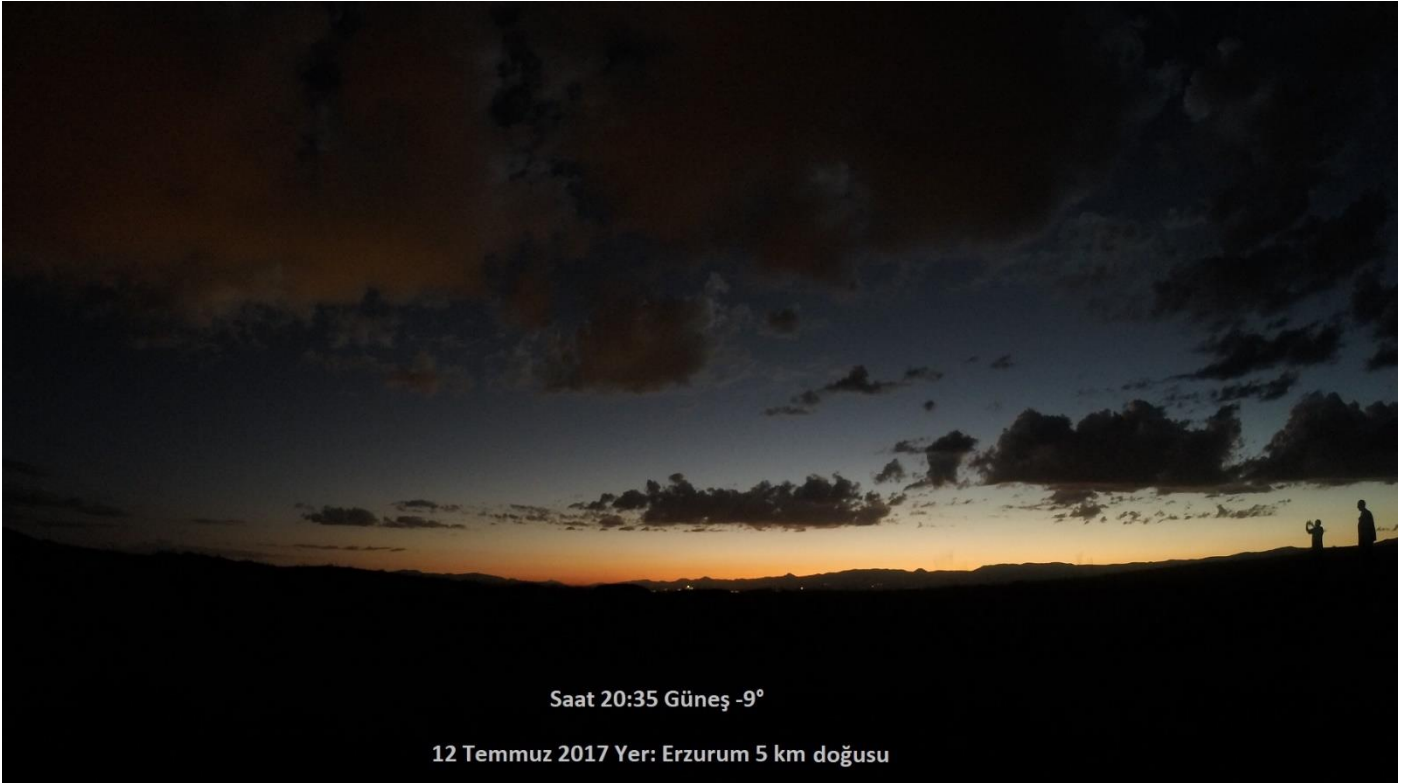
Saat 21:05 Güneş -12.5°

Kızılık tamamen Kayboldu

2 Temmuz 2017 Yer: Sivişli Tabya/Erzurum

Saat 21:05 Güneş -12.5° kızılık tamamen kaybolmuş

12 Temmuz 2017 Yer: Erzurum 5 km doğusu

Saat 20:42 Güneş -10°

12 Temmuz 2017 Yer: Erzurum 5 km doğusu

Saat 20:49 Güneş -11°

12 Temmuz 2017 Yer: Erzurum 5 km doğusu

Görüldüğü gibi 12.07.2017 da akşam kızılığ kademeli olarak azalmakta ve kızılık 21:00 de yani güneşin ufku altında $-12,5^{\circ}$ de tamamen kaybolmaktadır.

Buda Akşam namazının bitiş vakti olup Uluslararası astronomi literatüründeki şafağın (Denizcilik tan) bitiş zamanıdır. (Ek-1)

Bugünkü okunan yatsı ezanı bitimi ise kızılıktan sonra görülen beyazlığın Astronomik tan dediğimiz Zodyak'ın bitiş zamanıdır.

3-2 Hadiste gecenin 1/3 olan yatsı son vaktinin bu günkü ezanla olan farkın hesabı

Güneydoğuda yerel halk neden gün batımından 1:10 dk sonra yatsıyı kılmaktadır.?

Doğru çünkü ülkemizde en uzun gün batımı ve kızılık kaybolması farkı Haziran ayı ortalarında Urfa'da 1:10dk Ankara'da 1:15 dk Sinop'ta ise **1:20 dk** sürmektedir. Yerel halk bunu yüzyıllarca tecrübe etmiş ve halen de uygulamaktadır.

41 Enlemde Haziranda İstanbul'da Yatsı vakti ve Gecenin 1/3:

21 Haz Gün batışı **20:40** Diyanet İmsak **03:24** Kızılık bitiş 21:57 Diyanet yatsı vakti 22:38 Karanlık 22:48 (-18° sonu)

Şeri gece $20:40-3:24=6:44$ (Gecenin 1/3) $6:44 \times 1/3=2:15$ dk bunda gün batımına eklersek $20:40+2:15=22:55$ eder. Diyanet yatsı ezanı 22:38 de yani gecenin 1/3'ne 17 dk kala ezan okunmaktadır. ort 5 dk ezan vaktini de çıkarsak **12 dk yatsıyı kılmak için kalan süre olur ki buda çok azdır.**

42 Enlemde Haziranda Sinop'ta Yatsı vakti ve Gecenin 1/3:

21 Haz Gün batışı 20:19 kızılık bitiş 21:38 Diyanet yatsı vakti 22:22 Karanlık 22:30 (-18° sonu) Diyanet imsak 2:50

Şeri gece $20:19-2:50=6:31$ (Gecenin 1/3) $6:31 \times 1/3=2:10$ dk Bunu da gün batışına eklersek $20:19+2:10=22:29$ Gecenin 1/3 22:29 da biterken diyanet ezanı 22:22 da yani gecenin **1/3 bitmesine 7 dk kala okunmaktadır. En kısa Ezanda ort 5 dk sürdüğünden kalan 2 dk içinde yatsı namazını kılmak mümkün değildir.**

45 Enlemde İtalya Torino'da Yatsı vakti ve Gecenin 1/3:

21 Haz Gün batışı 21:19 Kızılık bitiş 22:47 Diyanet yatsı vakti 23:40 Karanlık 23:53 (-18° sonu) Diyanet imsak 3:11

Şeri gece $21:19-3:11=5:52$ Gecenin 1/3 alırsak $5:52 \times 1/3=1:57$ dk Bunu da gün batımına eklersek $21:19+1:57=23:16$ Gecenin 1/3 bitiş vakti 23:16 bitiyor **Gecenin 1/3 23:16 da biterken diyanet Yatsı ezanı 23:40 da yani 24 dk sonra okunmaktadır.!!!** Hadise göre "Cebrail as. yatsıyı en son gecenin 1/3 de kıldırıştır."¹⁶

Yatsı namazının Gecenin 1/3 ne çok az bir zaman kala, orta enlemlerde ise ise daha sonra okunması açıkça yatsı hesaplarının hatasını göstermektedir.!!!

¹⁶1-Cebrail ikinci kez imamlık yaptığında "...sonra yatsı namazını gecenin üçte biri geçmekte olduğu sırada kıldırıldı." Tirmizi,Mevakit,1

4 SONUÇ:

Görüldüğü gibi imsak ve yatsı vaktiyle alakalı başta ayetler ve hadisler olmak üzere Günümüzdeki astronomik kurallar ele alındığında ülkemizde bu günkü tespit edilen imsak vakti Ramazan Ayında, Fecri Kâzib (Zodyak-Astronomik tan) başlangıcında okunmaktadır. Yatsı ezanı ise yurt dışında İsra-78 de Namazı kılınması istenen vakitte değil de, hadis de yatsının son vakti olarak belirlenen gecenin 1/3 ' den sonra okunmakta ülkemizde ise gecenin 1/3 'e kısa süre kala okunmaktadır.

Bu da hem Sabah namazı hem de Yatsı vaktinin makalemizin başında da belirttiğimiz gibi namazın şartlarından olan Vaktinde kılınma şartını ihlal etmektedir. Özellikle Ramazan ayında imsakla birlikte Fecr-i Kâzib başlangıcında okunan ezanla birlikte kılınan **sabah namazı ve geç kılınan akşam namazı (Yatsı ezanına 30 dk kala) vakit çıktığı için caiz değildir.**

AYET - HADİSLERLE NAMAZ VE KERAHAT VAKİTLERİ

İbn Abbâs (r.a.)'den haber verildiğine göre, şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.s) şöyle buyurdu: "Cibril (a.s), Kabe'nin yanına bana iki kez imâm oldu. İlk seferinde, güneş batıya kayıp gölgesi takunya tasmaı kadar denge ögfe namazını, sonra her şeyin gölgesi kendi boyu kadar olunca (Asr-ı Evvel) İkinci namazını; sonra güneş battığı ve oruçlunun orucunu açtığı zaman Akşam namazını; şafak kaybolduğu zaman ise Yatsı namazını, aydınlığın yeni başlayıp oruçluya yeme içmenin haram olduğu vakitte sabah namazını kıldırması. İkinci seferinde, her şeyin gölgesi kendi boyu kadar olunca yani bir önceki seferde ikindiyi kıldırıldığı vakitte Ögfe namazını; sonra her şeyin gölgesi kendisinin iki katı olunca (Asr-ı Sani) İkinci namazını; Akşam namazını yine önceki vaktinde kıldı sonra gecenin üçte biri geçince de Yatsı namazını, sonra ortalık ağarınca da Sabah namazını kıldırıldı. Sonra da bana dönüp şöyle dedi: Ey Muhammed bu iki vakit arasında namaz kılma genişliği ve serbestliği senden önceki Peygamberlere tanınan vakitler gibi olup sana da bu iki vakit arasında namaz kılabilmen mümkün olmuştur." 1

Ebû Hüreyre (r.a.)'den alınan rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.s) şöyle buyurdu: "Namaz vakitlerinin ilk ve son vakitleri vardır. Ögfe namazının ilk vakti güneş batıya kaymasından başlayıp ikindi vaktinin girişine kadardır, İkinci namazının ilk vakti bu vaktin girişinden başlayıp sonu güneşin sarardığı zamandır, Akşam namazının ilk vakti güneşin battığı zaman sonu ise ufukta kızılığın kaybolduğu zamandır, yatsı namazının ilk vakti ufuktaki kızılığın kaybolduğu vakit başlayıp gece yarısına kadardır. Sabah namazının ilk vakti fecrin ağarmaya başladığı zamandan güneşin doğacağı zamana kadardır." 3

Hadiste geçen kızılık

Peygamber (s.a.s.) şafağın açıklaması olarak: İbn Ömer (r.a.)'den rivayetle "Şafak kızılıktır." buyurmuştur. 2

DUHA NAMAZI-KUŞLUK VAKTİ
4 - 8 - 12 REKAT KILINIR
EFDALİ 8 REKAT

İŞRAK VAKTİ

SABAH NAMAZI SONU
(Güneş Doğuncaya Kadar)

İMSAK VAKTİ (SABAH NAMAZI)
(Fecri Sadık Güneş -12° de)
(Oruca Başlama Zamanı)
Gündoğumundan
Kışın 1 Saat - Yazın 1:20 dk Önce

SAHUR VAKTİ
Yalancı Fecr-Fecri Kazib
(Güneş -18° de)

Kuran-ı Kerim de Oruca Başlama Zamanı:
"...tâ fecrin beyaz ipliği siyah iplikten sizce seçilinceye kadar yişin için, sonra da ertesi geceye kadar orucu tam tutun..." Bakara 2/187'de buyrulmaktadır. Ayette zikredilen beyaz ve siyah iplik ifadelerini, Mecaz olup, Hz. Peygamber (s.a.s) beyaz ve siyah iplik ifadelerini, gündüzün beyazlığı ve gecenin karanlığı olarak tefsir etmiştir.

Peygamber (s.a.s)'in Fecri Sadık ve Fecri Kâzib Zamanı hakkı Hadisi:
"Yukarıya doğru yükselerek parlayan fecir (Fecri Kâzib-Yalancı Fecr) sizi aldatmasın (yemenize içmenize engel olmasın) kırmızılık doğuncaya (feci-i sâdık'a) kadar yişiniz içiniz" 4 buyrulmaktadır. Tirmizî hadisin, hasen garip olduğunu söyledikten sonra, ehl-i ilim arasında amelin buna göre olduğunu ve bu görüşün ehl-i ilmin tamamının görüşü olduğunu ifade etmektedir.

Dip Notlar:

- 1- Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 202; Tirmizî, Salat, I, Ebû Dâvud, Salât 2; Abdürrezzâk, el-Musannef, I, 531; İbn Huzeyme, Sahih, I, 168; Tahâvî, Şerhu me'âni'l-âsar, I, 146; Taberânî, el-Mu'cem'ül-kebir, X, 309; Hâkim, el-Müstedrek, I, 306; Beyhakî, es-Sünen'ül-kübrâ, I, 554, 535
- 2- Dârakutnî Sünen, Salât 12; Beyhakî, es-Sünen'ül-kübrâ 1/373 (H. No: 1814)
- 3- Ahmed b. Hanbel, Müsned, XII, 94; Tirmizî, Salat, I, Dârakutnî, Sünen, I, 492; Beyhakî, es-Sünen'ül-kübrâ, I, 552.
- 4- Tirmizî, Savm 15; Ebû Dâvud, Savm 17; İbn Huzeyme, Sahih, III, 231; Tahâvî, Şerhu me'âni'l-âsar, II, 54; Taberânî, el-Mu'cem'ül-kebir, VIII, 336; Dârakutnî, Sünen, III, 117.

ÖGFE NAMAZ VAKTİ
(Güneş Batıya Meyil Etmeye Başladığı Vakıt)

ZEVAL VAKTİ (HİÇ BİR NAMAZ KILINMAZ) 15 DK

45 dk KERAHAT VAKTİ SADECE İKİNDİNİN FARZİ KILINIR. BU ZAMANA BIRAKMAK MEKRUHTUR

YATSI NAMAZI SONU

GECE YARISI
(Yatsı Namazı Sonu)
(Vitr Namazı Hariç)

İKİNDİ VAKTİ
(Asr-ı Evvel Gölge 1 Misli)

İKİNDİ VAKTİ
(Asr-ı Sani Gölge 2 Misli)

İmam-ı Azama göre ikindi, bu vakitte kılmak efdaldır.

AKŞAM NAMAZI
(Gün Batımı İle Başlar)

YATSI VAKTİ
(Kızılık Bitiş)
Günbatımından
Kişin 1 Saat -
Yazın 1:20 dk Sonra

GECE KARANLIK BAŞLANGIÇ
(Vitr Namaz Başlangıcı)
(Güneş -18° de)

GECEİN 1/3
(Cebrail a.s Yatsıyı en son bu vakitte kıldırmiştir.)

Ebû Hüreyre den rivayet (Hadisin Yatsı Kısmı.)
Yatsı namazının ilk vakti ufuktaki kızılığın kaybolduğu vakit başlayıp sonu gece yarısına kadardır. 3

Feci-i Kâzib (Zodyak Işığı) Bilimsel Görülme Zamanı:
Güneş doğmadan 80 dk ile 120 dk öncesine kadar görülebilir. Şafaktan Önce Astronomik tan (Güneş ufuk altında-18°-12°) arasında görülebilmektedir. Görmek için şehir veya kasaba ışıklarından uzaklaşmanız ve ay ışığının olmadığı zamanlarda görebilirsiniz Kaynak: earthsky.org ve Cornell Üniv

www.errufai.com - errufai@gmail.com
www.errufai.com Namaz Vakitleri Hesaplama
(Üstteki vakitleri köyler dahil ayrıntılı olarak buradan görebilirsiniz.)

Kaynakça:

Abdürrezzâk, Ebû Bekir b. Hümâm b. Nâfi` (ö.211), *el-Musannef*, thk. Habîbü'r-Rahmân el-A'zamî, el-Meclisü'l-İlmî: Hindistan 1403.

Ahmed b. Hanbel Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel b. Hilâl b. Esed eş-Şeybânî (ö.241), *el-Müsned*, thk. Şu'aby el-Arnâvut vd. Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.

Beyhakî, Ahmed b. El-Huseyn b. Ali b. Mûsâ el-Husrevcirdî el-Horâsânî Ebû Bekir (ö.458), *es-Sünenü'l-Kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir 'Atâ, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrût, 1424/2003.

Buhârî, Muhammed b. İsmâîl Ebû Abdillâh, *Sahîhu'l-Buhârî*, thk. Muhammed b. Nâsır en-Nâsır, Dâru Tavki'n-Necât: y.y, 1422.

Çiçek Yakup, 'Fecir' maddesi D.İ.A İstanbul,1996

Dârakutnî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ömer el-Bağdâdî (ö.385), *Sünen-i Dârakutnî*, thk. Şu'ayb el-Arnâvut vd. Müessesetü'r-Risâle, Beyrût, 1424/2004.

Din işleri Yüksek kurulunun 2002,2006,2009 kararları .

Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as el-Ezdi es-Sicistani, (ö.275), *Sünenü Ebû Dâvud*, Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye: y.y., 1430/2009.

Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Nîsâbûrî (ö.405), *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrût, 1411/1990.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Zodyak_ışıġı

[https://www.timeanddate.com/sun/45.Enlemden_yukardaki_illerin_Haziran_ve_Aralık_Ayında_Güneşin_çeşitli_tan_ve_derecelerdeki_açıları_ve_bu_açılardaki_yerel_saatler_\(Erişim_Kasım-2018\)](https://www.timeanddate.com/sun/45.Enlemden_yukardaki_illerin_Haziran_ve_Aralık_Ayında_Güneşin_çeşitli_tan_ve_derecelerdeki_açıları_ve_bu_açılardaki_yerel_saatler_(Erişim_Kasım-2018))

İbn Huzeyme, Ebû Bekir Muhammed en-Nîsâbûrî (ö.311), *Sahîhu İbn Huzeyme*, thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî, el-Mektebü'l-İslâmî: 1424/2003.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd (ö.273), *Sünen*, Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, y.y., 1430/2009.

İbrahim Mustafa ve arkadaşları el-Mucemu'l-Vesit, Dâru'l arif, 1980

Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Âmir, (ö.179), *Muvatta*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabiyyi: Beyrût, 1406/1985.

Müslim b. Haccâc Ebu'l-Hasen en-Nisâbûrî, (ö.261), *Sahîh*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâki, Dâru İhyâi't-Türâsi'Arabiyyi: Beyrût, ty.

Prof. Dr. Ömer Lütfi DEĞİRMENCİ 40100317 Küresel Astronomi Ders Notları.pdf 2005 yılı

[Prof.Dr. İ.Ethem Derman http://www.tamsat.org.tr/bilim/zodyak-isigi-nedir-biliyor-musunuz/ \(Erişim Kasım-2018\)](http://www.tamsat.org.tr/bilim/zodyak-isigi-nedir-biliyor-musunuz/)

Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed, (ö.360), *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, Mektebetü İbn Teymiye: Kâhire, 1415/1994.

Tahâvî, Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed, (ö.321), *Şerhu Me'âni'l-Âsâr*, 'Alemü'l-Kitâb: y.y., 1414/1994.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, (ö.279), *Sünen*, Şeriketü Mektebeti ve Matbaati Mustafa el-Bâbî el-Halebî: Mısır, 1395/1975.

www.kuranmeali.org 2/Bakara-286 Hayrat Neşriyat (Erişim 9 Şubat 2017)